

ADIERAZPEN INSTITUZIONALA

Irungo batailaren eta okupazioaren 87. urteurrena

Asteburu honetan 87. urteurrena beteko da Emilio Molak eta, azken batean, Francisco Francok zuzendutako tropa kolpistek Irun okupatu zutela bataila baten ondoren. Euskadi osoak eta Espainia osoak bezala, Bigarren Errepublikaren kontra 1936an egindako kolpe militarra sufritu zuen Irunek. Errepublikak gauzatu zuen Euskadiren lehenengo Autonomia Estatutua, 1936ko urriaren 1ean Gorteek onetsita. Horren ondorioz eratu zen lehenengo Eusko Jaurlaritza, Gernikan, 1936ko urriaren 7an.

Hainbat hamarkada igaro dira, eta oraindik ere ez daude aitortuta 1936ko udatik diktadura frankistaren amaiera arte Irungo herrian izan ziren giza eskubideen urraketen biktima guztiak.

Endarlatza, Pagogaña edo Erlaitzen 1936ko lehen borrokaldietatik Behobian, Azken Portun eta hirigunean eraikitako barrikadetaraino, Irun izan zen Gipuzkoako lehen erresistentzia-gune nagusia, eta hilabete eta erdian egin ziren aurre kolpistei. Gaur, 87 urte geroago, omenaldia egingo diegu demokrazia eta Bigarren Errepublikaren legezkotasuna kolpisten aurrean arma bidez defendatu zuten guztiei. Zelaietan eta kaleetan, eta muinoetan borrokatu ziren, eta inoiz ez ziren errenditu.

Tokiko Defentsa Batzordea osatzen zuten talde politikoek –gehienbat ezkertiarak ziren– aktiboki parte hartu zuten hiriaren aldeko borrokan eta defentsan, baina ez ziren bakarrak izan. Izan ere, Gipuzkoako Gerrako Komandantziari atxikitako miliziak, dinamitero asturiarrak eta/edo Bartzelonatik etorritako anarkistak ere Irungo batailaren protagonista izan ziren. Aipamen berezia merezi dute, halaber, Bigarren Errepublika, haren legezkotasuna eta Irun hiria defendatzera munduko hainbat lekutatik etorri ziren internazionalistek: elkartasun handia erakutsi zuten eta baita garaiko ideia politikoekiko konpromiso zorrotz bat ere.

Era berean, aintzatespen heroikoa merezi dute Irun tropa errebolterietatik babesten aktiboki lagundu zuten emakumeek. Bizia jokoan jarri zuten, batzuek lehen lerroan, beste batzuek erretagoardian hainbat lan eginez. Historiak ahaztuta zeuzkan emakumeak dira, isiltasunera kondenatuak, nahiz eta gerraostean eta diktaduran gizonak bezain erreprimituak, edo erreprimituagoak, izan.

Ezin ditugu ahaztu, ezta ere, kolpista-horden izua eta beldurra jasan eta zorigaitzeko egun haietan erbestera behar izan zuten guztiak. Beren bizimoduak atzean utzi behar izan zituzten, eta jaso ahal izan zituzten ondasun urriekin beste bizimodu berri bati ekin, gerra hurbil zegoelako. Bilbo, Bartzelona, Iparralde eta Frantziako hego-mendebaldea izan ziren Irungo errefuxiatu gehienen abegi-tokiak. Familia batzuk aste gutxitara itzuli ahal izan ziren. Beste batzuk, aldiz, hainbat urtetan ezin izan ziren itzuli beren jaioterrira. Eta, tamalez, batzuek ez zuten berriro zapaltzerik izan Irungo hiria.

Memoria kolektiboa eraiki behar dugu, iragana ahaztu gabe etorkizunean bakean eta bizikidetzan oinarrituta bizi gaitezen. Ildo horretan, memoria elkarteek, bereziki Nicolas Guerendiainek eta Kepa Ordokik, eta beste erakunde batzuek urte hauetan guztietan egiten duten lana aitortzen dugu. Era

berean, Udalak Hiriaren memoria historikoa berreskuratzeko eta zaintzeko egindako lana nabarmendu nahi dugu, Memoria Historikoaren Bulegoa sortzea baita haren mugarri garrantzitsuena.

Horregatik guztiatik, Irungo Udalak konpromiso hau hartu du:

- 1936 eta 1945 urteen artean Irunen izandako errepresio militarri buruzko ikerketa-lanarekin jarraitzea.
- Errepresio militar honen biktimak aitortzeko lanean jarraitzea.
- Irunen aldi horretan gertatutakoaren gardentasuna bermatzeko beharrezko mekanismoak ezartzea, ikerketetan lortutako informazioa eta udal artxiboan jasotakoa eskuratuz eta jendaurrean zabalduz.
- Gure ondare historikoa kontserbatzea, memoria-tokiak zainduz.

Irungo Udaletik, 1936-39ko gerra modu batera edo bestera jasan zuten biktima irundar guztiak gogoratu, aitortu eta omendu behar ditugu